

Manén, un geni oblidat

Joan Manén (1883-1971), un dels més grans violinistes catalans, a l'altura de Sarasate, ha estat una figura oblidada, juntament amb el seu extraordinari treball com a compositor. Ara, finalment, un grup de músics volen reivindicar el seu valor

El gran somni: el tercer auditori

JOAN TRILLAS

Hi ha qui diu que Joan Manén, violinista extraordinari, ha estat un dels més grans compositors catalans de tots els temps, a l'altura –en funció dels experts– fins i tot d'Enric Granados. I és que Manén als 10 anys ja va dirigir per primera vegada un concert simfònic a l'Argentina, on va realitzar una extensa gira. A més, la seva extraordinària longevitat el va portar a fer gairebé 5.000 concerts com a intèrpret fins al darrer, al 1959. Exceptuant el mestre Sarasate, Manén va ser l'únic violinista espanyol que va assolir fama internacional, i va ser sol·licitat per les grans sales de concerts d'arreu del món.

Però, com algú va dir, la història és, a vegades, de memòria fràgil, oblidadissa i enterra o margina personalitats al marge dels seus valors. I és que, el talent, i és just tenir-ho en compte,

Manén va tenir una obsessió, un somni, una visió: dotar Barcelona d'un tercer gran auditori. Amb recursos propis en va posar la primera pedra el 1954 a la confluència dels carrers Balmes i Castanyer. L'edifici, però, no es va acabar mai; la revolució castrista va tallar-li la font d'ingressos de les seves plantacions a Cuba. El somni va quedar reduït a un esquelet fantasmagòric durant 40 anys, fins al seu enderroc.

a vegades no és suficient per tenir el reconeixement final que un es mereix; l'èxit precoç –i econòmic– assolit en vida tampoc no són un passaport cap a la posteritat; i, a més, les enveges i també el curs de la història i els esdeveniments polítics i socials poden acabar per passar la goma d'esborrar –Manén no era franquista, però a diferència de Pau Casals no va criticar el règim.

Què ha passat, doncs, perquè Joan Manén hagi estat dècades oblidat o allunyat del reconeixement que hauria d'haver tingut? Finalment algú s'ha fet aquesta pregunta. I per això, un grup de músics estudiosos de Manén

s'han proposat posar la seva personalitat i la seva obra en el lloc que els correspon. No és una tasca fàcil, però. L'Associació Joan Manén que han fundat és el primer pas. En caldran més, però. Objectivament,

Manén va ser en vida una celebrat, nen prodigi, violinista d'èxit, compositor i director d'orquestra. Eclèctic com pocs, Manén va estar sempre obert a rebre tot tipus d'influències que, i en retrospectiva, configuren una obra que arrela en el simfonisme centreeuropeu, si bé tamisat per la seva dèria per la cultura mediterrània; la seva és una obra que va de les arrels catalanes a les ibèriques –ell no feia servir mai el mot espanyol–; que es mou pel postromanticisme germànic, pel lirisme refinat de la música francesa, sense oblidar el virtuosisme –no en va era un violinista virtuos–, fins arribar a una particular relectura de l'atonalitat. Tampoc no cal desmerèixer les seves transcripcions d'obres originals de Tartini, Bach, Daquin, Schumann, Chopin o Paganini, les quals mereixen un punt i a part, segons expliquen Daniel Blanch, pianista, i Samuel Castellanos, violinista i estudiós de Manén, ambdós membres de l'Associació Joan Manén.

Joan Manén va néixer a Barcelona el 14 de març de 1883, a

Joan Manén

A dalt a l'esquerra, una fotografia típica de Manén, amb la seva particular manera de col·locar la mà que va convertir en una marca de fàbrica. Al costat, Manén quan tenia 7 anys. A la dreta, i de dalt a baix, el mestre en una entrevista al seu estudi i donant el seu violí Maggini, el 1964, a València / ARXIU ASSOCIACIÓ JOAN MANÉN

l'antic carrer dels Mercaders, en el si d'una família d'arrels catalanistes. Quan només tenia tres anys va rebre lliçons de solfeig i piano del seu pare i, amb cinc, es va iniciar al violí. Molt poc després el va perfeccionar amb Clemente Ibarguren i va començar a fer els primers recitals públics. A principi de segle, Manén, entre els 20 i 30 anys, es consolidava com a un dels violinistes de primer ordre a escala mundial. Dos exemples de les moltes crítiques que va rebre en aquest període ho confirmen: «En l'art de Paganini s'ha de reconèixer avui el senyor Manén el primer lloc entre tots els

violinistes», o: «Jo considero en veritat Manén com el més gran violinista d'avui i em sembla ell més encara que Kubélik, un Paganini *redivivus*», les quals es recullen en revistes alemanyes, país on va ser el primer compositor que va estrenar una òpera, *Neró i Acté*. Manén també va ser el primer a enregistrar el concert per a violí i orquestra de Beethoven. La seva fama el va portar a recórrer els millors teatres de tot el món. Després de la Guerra Civil, però, Manén opta per instal·lar-se a Barcelona, ciutat que

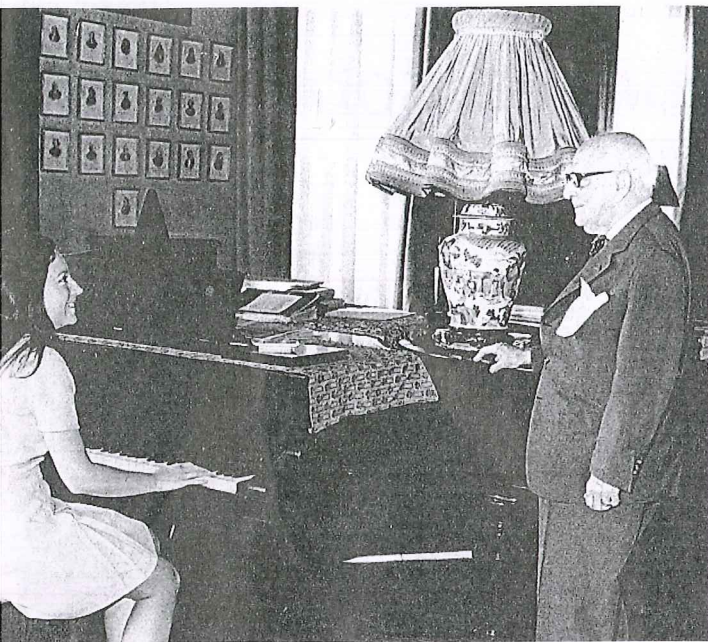
adorava i de la qual no es volia separar. Això el porta a no posar en qüestió públicament la dictadura franquista. Manén silenciava doncs el seu violí de manera voluntària durant tres anys. És en aquest període quan surt el Manén escriptor, amb la redacció de les seves memòries, i el compositor més madur. Prèviament, el mestre ja havia anat revisant la seva obra fins al punt de recuperar edicions senceres dels primers treballs per fer el catàleg definitiu.

Els últims anys

De tota manera, Joan Manén seguirà tocant sempre, pràcticament fins poc abans de la seva mort. Els últims anys els passarà al seu pis del carrer Taverner, com-

Una caricatura de Manén.

ponent i organitzant vetllades musicals. Manén va tenir dos grans somnis; el primer, el gran auditori, en el qual hi va deixar gran part de la seva fortuna, i la monumental òpera *Don Juan*, una trilogia en vuit actes que no es va estrenar. El llegat Manén deixa més de 150 opus: des de la música de cambra, la simfonia, la sardana, el concert solista, el ballet, l'òpera, la pantomima coreogràfica, i té l'honor d'haver estat pioner en les gravacions discogràfiques. Manén va morir el 1971. La seva mort vindria a marcar la fi del gran violinista de la *Belle Epoque*; cosmopolita, humanista, visionari, virtuós i *bon vivant*, Manén va ser una estrella que potser va brillar massa aviat.

JAIME DEL BLANCO. **Associació Joan Manén**

«Era un home d'idees clares»

J. TRILLAS

Jaime del Blanco, violinista i musicòleg i un dels fundadors i membre de la junta de l'Associació Joan Manén, explica els motius per revalorar Manén

—**Qui va ser Joan Manén?**

—«Va ser un violinista de primera línia com no hi havia hagut mai en aquest país. També cal destacar que inquiet va ser, en sintonia amb la seva època, aprofitant tots els mitjans tècnics. Era un humanista. Però el que té rellevància és la importància que va tenir com a compositor. Va ser un home d'una personalitat extraordinària i molt inquieta. Com a exemple, es va inventar l'orquestra invisible. Sap què era?»

—**No.**

—«Doncs l'hi explico. Vindria a ser un karaoke primigeni.»

—**Què vol dir?**

—«Com a compositor, després de crear una obra, normalment per a violí i orquestra, era convidat per una orquestra de París amb qui l'enregistrava. Dirigia ell mateix, però sense la part de solista. Una vegada fet això la presentava amb el que en deia l'orquestra invisible en diversos recitals. Ell hi feia de solista amb la peça gravada. Això és una anècdota, però ajuda a definir el personatge. El seu valor és que va escriure per a totes les formacions musicals existents, com ara la gran orquestra simfònica, òpera, música de cambra, ballet, música per a banda i còbala, i tot amb molt de nivell.»

—**Com definiria la seva personalitat?**

—«Pel fet de ser un nen prodigi i triomfar a tot el món tan aviat, hi ha qui diu que era de tracte difícil. Però això és difícil, ara mateix, de contrastar. El que sí podem dir és que era un home amb les idees molt clares, fet que té avantatges i pot generar inconvenients.»

—**Com neix l'associació?**

—«Durant els actes del 125è aniversari del naixement de Manén, un acte que va organitzar l'Associació Musical de

Jaime del Blanco, violinista i musicòleg

Mestres Directors, vàrem coincidir diversos músics que admiràvem el mestre Manén i ens vam posar a treballar. El passat 10 de febrer vàrem fer la presentació de l'entitat en un acte a l'Ateneu Barcelonès i el proper serà un concert on es tocarà un encàrrec que li va fer Andrés Segovia, *Fantasia-sonata Opus. A22* per a guitarra. A més, volem reestrenar, l'11 de setembre, al Palau de la Música, la simfonia *Nova Catalunya*».